

SCHALIEGAS

Het verzet tegen schaliegas is groot. Inmiddels hebben tien provincies en ruim 200 gemeenten zich 'schaliegasvrij' verklaard. Ook de watersector volgt de ontwikkelingen op de voet. Die maakt zich vooral zorgen over de mogelijke verontreiniging van het grondwater. Onderzoeken naar innovatieve technieken en het inzetten van de waterkennis worden wel toegejuicht.

Watersector volgt discussie over schaliegas met argusogen

Veilig, of anders niet

Door Jeroen Bezem

“Wij zijn niet voor of tegen schaliegaswinning, maar wij staan pal voor een veilige drinkwatervoorziening.” Zo vat Hans Bousema, strategisch adviseur van drinkwaterbedrijf Brabant Water, het standpunt van zijn bedrijf kernachtig samen. “Het Brabantse grondwater is van uitzonderlijk hoge kwaliteit. Die kwaliteit willen we beschermen, ook voor komende generaties. Schaliegaswinning is een niet-conventionele vorm van energiewinning en we willen daarom graag weten wat de risico's zijn, zowel op maaiveld als in de ondergrond.” De provincie Noord-Brabant gaat veel verder dan het drinkwaterbedrijf en wijst schaliegaswinning categorisch af. Provinciale Staten namen op 6 februari een wijzigingsvoorstel van de Provinciale Milieureguleerder (PMV) aan, waardoor in vrijwel de gehele provincie een verbod op schaliegaswinning van kracht wordt. In de aangepaste PMV worden uit voorzorg alle grondwaterlichamen die geschikt zijn voor drinkwaterwinning op basis van Europese regels beschermd tegen schaliegasboringen met chemicaliën, beter bekend als fracken. Het gaat om 97% van het Brabantse grondgebied. Alleen de uiterste rand van West-Brabant valt buiten het verbod, omdat het grondwater daar zout is, dus ongeschikt voor consumptie. Provinciale Staten stemde unaniem voor die wijziging, ondanks een waarschuwing van minister Henk Kamp van Economische

Zaken. De bewindsman noemde het verbod 'voorbarig', omdat het vooruitloopt op de uitkomst van onderzoeken die hij heeft geïnitieerd. Brabant rekent zich daarom nog niet rijk. De minister kan het schaliegasverbod met rijksregels torpederen, maar hij moet dan volgens de Brabantse gedeputeerde Johan van den Hout wél bewijzen dat er veilig geboord kan worden. En dat is precies waar het om draait: de veiligheid. Volgens de tegenstanders van schaliegaswinning kleven er nog te veel risico's aan de huidige boormethoden.

Verenigde Staten

Na het aanvankelijke gejuich in de Verenigde Staten, die dankzij het schaliegas volledig energie-onafhankelijk zijn geworden, begint men er daar – net als in het Verenigd Koninkrijk – achter te komen dat er nogal wat haken en ogen aan de winning zitten. Zodanig dat het Amerikaanse milieubureau EPA is begonnen met een diepgravend onderzoek naar gezondheids- en milieuschade door schaliegaswinning. Niet voor niets: in de staat Pennsylvania is methaan aangetroffen in drinkwaterputten. De concentraties methaan bleken in het grondwater boven gasboringen gemiddeld zeventien keer hoger ten opzichte van grondwater zonder gaswinning in de buurt. En recentelijk stroomde in North Dakota circa 11,4 miljoen

*Boorinstallatie voor schaliegas in de Verenigde Staten.
(foto: Bigstock)*

liter toxisch verontreinigd fracking-afvalwater uit een lekke pijpleiding. Behalve in North Dakota, het epicentrum van de Amerikaanse schaliegaswinning, zijn er ook in de staten Ohio, Oklahoma en Texas verschillende ongelukken gebeurd met verontreinigd afvalwater.

Een weinig aanlokkelijk scenario voor ons dichtbevolkte land. Daarom gaat Den Haag ook niet over een nacht ijs. Het ministerie van Economische Zaken is momenteel bezig met het opstellen van een Structuurvisie schaliegas, die moet aangeven of, en zo ja in welke gebieden eventuele opsporing en winning van schaliegas kunnen plaatsvinden, met zo min mogelijk overlast voor natuur, mens en milieu. Tot die visie klaar is, geldt er een moratorium op (proef)boringen naar schaliegas.

In de zomer van 2014 lag er een 'conceptnotitie reikwijdte en detailniveau' ter inzage, de eerste stap in de voorbereiding van de structuurvisie en het milieueffectrapport (plan-MER) dat daarvoor wordt opgesteld. In oktober 2014 werd de definitieve 'notitie reikwijdte en detailniveau' (NRD) vastgesteld, waarin volgens het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (Vewin) de 2464 ingediende zienswijzen en reacties niet of nauwelijks zijn

ingepast. Volgens de teleurgestelde vier organisaties is de NRD vrijwel gelijk aan de concept-NRD.

Hoe dan ook, de NRD geeft de kaders voor het milieuonderzoek en op grond van de NRD wordt nu het plan-MER gemaakt. Daarna wordt de ontwerp-structuurvisie schaliegas opgesteld. Die ontwerp-structuurvisie wordt in de tweede helft van 2015 samen met het plan-MER ter inzage gelegd.

Bovendien liet minister Kamp een onderzoek uitvoeren naar innovatieve technieken die de risico's van fracking kunnen minimaliseren. In november 2014 schreef Kamp aan de Kamer: "In juni 2014 heb ik TNO opdracht gegeven om een inventarisatie te maken van innovatieve technieken en ontwikkelingen die de risico's bij schaliegaswinning verminderen. TNO zal uitvoerig gebruikmaken van internationale literatuur en haar internationale contacten om zo een compleet mogelijk beeld te beschrijven en daarmee de nieuwste ontwikkelingen meenemen. Dit rapport is één van de bouwstenen die ik nodig heb om een goede afweging te maken. Het TNO-rapport is input voor het plan-MER." Het rapport zou volgens de minister in december 2014 naar de Kamer worden gestuurd, maar dat is tot op heden nog niet gebeurd. Het ministerie wil niet zeggen waardoor de vertraging wordt veroorzaakt, maar stelt dat deze geen

consequenties heeft voor het verdere tijdspad. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu is ondertussen al enkele jaren bezig met het opstellen van de Structuurvisie Ondergrond (Strong), waarvan de Structuurvisie Schaliegas integraal deel gaat uitmaken. Strong was eerst vooral gericht op mijnbouwactiviteiten, maar is inmiddels verbreed naar de hele ondergrond. De structuurvisie is gericht op een duurzaam en efficiënt gebruik van de ondergrond en kent meerdere beleidsopgaven, waarvan de watervoorziening er één is – naast zaken als energievoorziening, beschikbaarheid van vaste delfstoffen en een gezonde bodem voor landbouw en natuur. “Het wordt steeds drukker in de ondergrond”, zegt Hans Bousema van Brabant Water. “Dus die Structuurvisie is hard nodig. Behalve met mogelijke boringen naar schaliegas hebben we hier in Brabant bijvoorbeeld ook te maken met plannen voor ondergrondse opslag van kernafval.”

De watersector zit ook regelmatig bij de ministeries van EZ en I&M aan tafel. “Eenzijds kunnen we daar onze zorgen kwijt omtrent de veiligheid van de watervoorziening”, zegt Bousema, “anderzijds worden we ook juridisch bijgepraat, met name over de Mijnbouwwet en onze positie daarin.” Strong en de structuurvisie Schaliegas hebben een belangrijke relatie met deze Mijnbouwwet, die dit jaar wordt gemoderniseerd. Decentrale overheden moeten in de toekomst bij het verlenen van vergunningen voor mijnbouwactiviteiten rekening gaan houden met omgevingsbelangen en waterbelangen.

Boringvrije zones

Het lijkt er dus op dat Den Haag de zorgen van de watersector serieus neemt, maar niettemin is nog altijd niet duidelijk welke beslissing er uiteindelijk wordt genomen met betrekking tot de schaliegaswinning. En dus blijven drinkwaterbedrijven, waterschappen, provincies en gemeenten zeer alert. Ze wachten niet op hetgeen waarmee minister Kamp komt, maar zetten ook zelf stappen. Tien provincies en 223 gemeenten hebben zichzelf inmiddels schaliegasvrij verklaard en het IPO, de VNG, de UvW en de Vewin hebben gezamenlijk hun zorgen in een brief aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt: “Drinkwatervoorziening is een nationaal belang en moet als zodanig doorwerken in de afweging ten opzichte van schaliegaswinning. De minister meldt dat boringvrije zones die van belang zijn voor de drinkwatervoorziening volledig worden gerespecteerd. Wij zijn van mening dat verduidelijkt moet worden dat daarmee alle door provincies aangewezen en vastgelegde boringvrije zones, beschermingsgebieden en strategische grondwatervoorraden op voorhand uitgesloten worden. Bovendien zijn wij van mening dat het voorzorgprincipe ertoe moet leiden dat die uitzondering

geldt over de volledige diepte en niet slechts tot 1000 meter.”

“Wij hebben ons de laatste jaren ook met de diepe ondergrond beziggehouden”, legt Bousema van drinkwaterbedrijf Brabant Water uit. “Daar was voorheen nooit zoveel reden toe, maar nu wel. Het blijkt dat in die diepe lagen niet alleen schaliegas zit, maar ook zogeheten ‘mature oil’. Dat betekent dat bij een ongeluk er ook olie in het grondwater terecht kan komen. Olie drijft op water en zou zo een groot waterwingebied kunnen verontreinigen.”

“De schaliegaswinning is een hightech industrie”, vervolgt hij, “maar er gaan nog regelmatig dingen fout, zo blijkt in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Bovendien zijn er veel meer boorgaten nodig dan bij conventionele gaswinning. Onder een groot deel van de provincie, in de zogeheten Centrale Slenk, ligt er een dikke kleilaag op grote diepte. Die kleilaag beschermt ons grondwater. Je moet er niet aan denken dat die in een gatenkaas verandert.”

Brabant Water eist daarom, mocht minister Kamp toch tot boringen besluiten, vooral meer en betere monitoring. Bousema: “Vooraf een grondige nulmeting, tijdens het boren constante monitoring en ook na ontmanteling van de boorinstallatie nog jarenlang meten, in verband met mogelijke corrosie.”

Onderzoek

Buiten dat wil het drinkwaterbedrijf zoveel mogelijk zekerheid over de veiligheid van de gebruikte technieken en chemicaliën. Het TNO-onderzoek naar innovatieve technieken dat minister Kamp heeft geïnitieerd, is volgens Brabant Water een goed begin. Bovendien is het bedrijf betrokken bij het onderzoeksprogramma Schaliegas en Water, dat de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) samen met KWR Watercycle Research Institute gaat starten. Dit vierjarig onderzoeksprogramma richt zich op onderzoek naar de milieurisico's voor het watersysteem bij de productie van schaliegas in Nederland, mogelijkheden om deze risico's te ondervangen en de werking van nationale en internationale wettelijke kaders.

Aangezien het een vierjarig programma betreft, komen de conclusies hiervan te laat om door minister Kamp te worden meegewogen in zijn beslissing om wel of geen (proef)boringen toe te laten, maar het geeft wel aan dat onderzoek en technologische ontwikkelingen niet stilstaan. Dus mochten de minister en het parlement eind dit jaar besluiten dat schaliegaswinning in Nederland nog niet voldoende veilig is uit te voeren, dan betekent dat waarschijnlijk niet dat er nóóit meer naar schaliegas kan worden geboord. Wellicht dat het over een aantal jaren wél veilig kan. ♣